

15. april - DAN ŽELEZNIČARJEV

Zvezna vlada je razglasila 15. april za dan železničarjev; letos ga bodo praznovali v vseh enotah in ustanovah jugoslovanskih državnih železnic. To nedvomno pomeni veliko priznanje železniškim kolektivom. Naši železničarji so že 15. aprila 1920 začeli odločno borbo za pravice delavskega razreda, zdaj, po tridesetih letih, pa jim je v novi Jugoslaviji mogoče praznovati svoj praznik.

Petnajsti april je dan mobilizacije in pregleda borbenih sil železničarjev v naši skupni borbi za socializem. Ob tem dnevu je treba oceniti zgodovinske izkušnje iz razvoja železnice in iz življenja železničarjev, ki so s svojo borbo v vrstah delavskega razreda prispevali dragocen delež za našo zmago.

Razvoj železnice pri nas je tesno povezan z razvojem kapitalizma in tako tudi z naprednim delavskim gibanjem. Značaj železniške službe, stiki železničarjev z raznimi kraji in deželami, so omogočali, da se je kmalu razvila železnižarska organizacija. Prva organizacija so ustanovili leta 1892 na Dunaju. Druge pa potem v Ljubljani, Trstu, Mariboru in Celju. Napredne železnižarske organizacije so imele pomembno vlogo v boju delavstva za nacionalne in socialne pravice, zlasti še ob koncu prve imperialistične vojne. Železničarji so takoj spoznali, da se domača buržoazija v Jugoslaviji, ki je bila polkolonijalno imperialistov, ne razlikuje od tujih zatiralcev.

Izkoriščanje železniških delavcev po velikosrbski buržoaziji je že leta 1920 doseglo vrhunec. Dolej so se vrstile številne stavke. V velikem boju so bili železničarji v prvih vrstah delavskega razreda. Marca 1920 je zaupniški zbor Zveze železniških in transportnih delavcev in nameščencev Jugoslavije soglasno sklenil, da se 1. aprila začne železnižarska generalna stavka. V 14-dnevni stavki je sodelovalo nad 50.000 železničarjev. Vladojoča klika je nezakonito odredila mobilizacijo železničarjev. S tem jim ni dosegla večjega uspeha, pač pa je sicer ni dosegla zlom stavke, ko je poslala proti stavkajočim železničarjem vojsko in žandarmerijo. Najbolj kravabo je bila stavka zadušena v Ljubljani, na Zaloški cesti je obležalo v krvi 13 maršev, med njimi 9 stavkajočih železničarjev.

Zmaga buržoazije pa je bila začasna. Delavski razred se je pod vodstvom Partije pripravil na veliko odločilno bitko. Zato so bili tudi železničarji pripravljeni. Na stotine železničarjev je že v prvih dneh uveljavljenega odpora stopilo v boj proti okupatorju in njegovim hlapcem. Železnica kot glavna žila strategije, je postala grob za okupatorja. Železničarji so množično stidili klika Partije in so sodelovali tudi v zadnji fronti; bili so organizatorji sabotaž in so hromili okupatorjev promet. Iz vrst železničarjev so ustali številni borci, mnogi junaki in voditelji.

Po osvoboditvi so železniški kolektivi živo spoznali, da je nastopila velika doba, za katero so se borili. Zato so se z največjo vpeno in požrtvovalnostjo lotili obnove in razvoja. Kako velikansko delo je bilo opravljeno že v 20 mesecih, sprevidimo že iz teh podatkov: leta 1945 ni bilo mogoče uporabljati 82,2 % prog, 86 % lokomotiv je bilo neuporabnih, 230 mostov in premostitev porušenih itd.

Vse železniški kolektivi je prevzel velike naloge petletke z največjo odločnostjo, da jim prej zgradijo socializem, ne da bi postal malodušen, čeprav je bil obojzven park zelo okrnjen in je primanjkovalo strokovnega osebja, zlasti sprito popečenega železniškega omrežja. Tudi in-formbirojska gonja in blokada nista mogli odurniti železničarjev od naše skupne poti. Velikanska večina železničarjev se zaveža pomenu naše velike borbe za plan.

Iz te borbe rastejo junaki dela, novatorji, racionalizatorji in številni udarniki. Zavednost in borbenost naših železniških kolektivov se kaže iz naslednjih podatkov:

Če vzamemo za osnovo leto 1939 (indeksna številka 100), ko je bil v pred-aprilski Jugoslaviji najhujši promet, je bilo lani v prometu le 75 % predvojnega števila lokomotiv in vagonov, prevoz blaga je bil za 92 % večji, prevoz potnikov za 116 %, poraba premoga je znašala komaj 75 % potrošnje leta 1939, indeksna številka za obtoč vozov pa znaša 33.

Železničarji so se zavezali maršalu Titu, da bodo izpolnili petletni prevojni plan v štirih letih. Da bodo izpolnili to veliko obveznost, dokazujejo dosežani njihovi uspehi. Petletni plan za prevoz potnikov so že presegli za 89 %, za izpolnitev prevoznega plana blaga pa morajo letos prevoziti 13,2 % več blaga kakor lani ali okrog 7 milijonov ton. Tako veliki uspehi so mogoči le, ker se železniški kolektivi stalno borijo za boljše izkoriščanje vagonov in lokomotiv, uvažajo nove delovne načine in ukrepe, kakršni so: določanje delov prog, na katerih vozijo vagoni na posamezno lokomotivo in kurilnico; uvedba odgovornosti za vzdrževanje lokomotiv in dvojnih lokomotivskih brigad; uporaba kemičnih sredstev za mehčanje vode; uvedba norm za porabo premoga itd. Dosegli so, da dandanes lokomotive vozijo brez umivanja dva in polkrat dalj kakor pred vojno. Obremenitev lokomotive je za 25 % večja, prevozijo pa na dan 20 % daljšo pot s tovarnimi vlaki in za 30 % s potniškimi. Nove ukrepe za izboljšanje prevoza uporablja 525 brigad.

Najboljše brigade prevažajo nadaljnje obveznosti, da bodo dosegle še večje uspehe. Med najboljšimi sta strojevodja Boris Najdenovski in Peter Antič prevozila 139.000 km brez popravila. Brigada s strojevodji F. Klaussem in Todorjem Miljkovićem ter s kurjačem M. Živanovičem in B. Pavlovičem se je zavežala, da bo prevozila 180.000 km brez popravila; že do 20. marca je prevozila 153.000 km.

Pred vojno je tndal obtoč vozov 12 dni, zdaj pa znaša samo 4,5 dneva, kar pomeni, da zdaj en vagon poudprečno nakladajo med istim časom skoraj trikrat, medtem ko so ga poprej le enkrat. Skrajšali so tudi zelo čas za popravila: pri lokomotivah za 52,8 %, tovarnih vagonih za 15 % in pri potniških za 31 %. V železniških delavnicah je 481 racionalizatorjev in 33 novatorjev, ki so omogočili 27 milijonov dinarjev prihrankov na leto. V mariborski delavnici se zlasti odlikuje racionalizator Fr. Senekovič. V železniških delavnicah so začeli izdelovati številne izdelke, ki jih pred vojno niso izdelovali. Samo z novim sredstvom za impregnacijo železniških pragov so v zadnjih mesecih prihranili okrog 10 milijonov dinarjev. Storitnost se je o primeri z letom 1946 lani povečala za 30 %.

Med največjimi uspehi je treba omeniti tudi, da je železniško gradbeništvo doseglo zgradilo 900 km novih prog, ki so že v prometu. Na njih je bilo treba zgraditi 77 predorov v dolžini 27.746 m in 190 mostov.

Med železničarji je na desettisoče udarnikov, okrog tisoč jih je pa odlikovanih z redom dela.

Nesteti tekmovalci, brigade in posamezniki, ki so s tekmovalni se posebej počastili svoj praznik, živo čutijo, da sodelujejo v zgodovinskem boju za socializem v novi Jugoslaviji. Njihove obveznosti, kakršna je zlasti, da bodo prevozniki petletni plan izpolnili v štirih letih — že letos — najboljše dokazujejo, da so naši železničarji jedro borbenega delavskega razreda in da bo naše delovno ljudstvo zmoglo tudi v velikem boju za socializem, kakor je v vseh dosedanjih najtrših borbah.

Nova uredba o trgovini po vezanih cenah nudi kmetu velike ugodnosti

Nova uredba o trgovini po vezanih cenah, ki je bila napovedana v predvojnih govorih naših vodilnih tovarišev, je včeraj izšla. Uredba izraža skrb našega državnega vodstva za povečanje kmetijske proizvodnje in k tem tudi za zboljšanje življenjske ravni vsega delovnega ljudstva naše domovine.

Temeljna gospodarska naloga na današnji stopnji našega razvoja je prav povečanje kmetijske proizvodnje. Nova uredba o trgovini po vezanih cenah, o zamenjavi kmetijskih pridelkov, oddanih v obveznem gotoku z industrijskim blagom, je prav gotovo za vse naše delovne kmete močna vzpodbuda, ki jih bo neposredno zainteresirala za boljše obdelavo zemlje, za večjo kmetijsko proizvodnjo. S tem, da bodo kmetje povečali proizvodnjo osnovnih prehranskih pridelkov in surovin za našo industrijo, bodo tudi sebi zagotovili večjo količino proizvodov naše industrije. Nova uredba daje kmetu pravico do nakupa industrijskega blaga po vezanih cenah do višine vrednosti prodanih kmetijskih pridelkov.

Kmetje pa bodo lahko prodajali po vezanih cenah tudi proste presežke žita, fižola, krompirja, živine, masti, olivnega olja, kož in volne. Velik pomen ima nova uredba tudi za tiste kmetovalce in kmečke delovne zadruge, ki ne pridelujejo dovolj žita, zlasti pa za tiste, ki pridelujejo industrijske rastline. Ti lahko kupujejo na bone po vezanih cenah razen industrijskega blaga tudi žito.

Vse ugodnosti nove uredbe o trgovini po vezanih cenah pa ne veljajo za neizpolnjene obveznosti pri oddaji žita, krompirja, fižola in kontrahiranih industrijskih rastlin lanske letine. Tako daje nova uredba tudi zasluženo priznanje tistim delovnim kmetom, ki so svoje dolžnosti do skupnosti izpolnili.

To so nekatere glavne značilnosti nove uredbe o trgovini po vezanih cenah. Ljudski odbori, množične organizacije in splošne kmetijske zadruge pa bodo poskrbeli, da bodo vsi kmetje z novo uredbo dobro spoznani. Vsebinsko uredbo objavljamo na tretji strani.

Poslednje slovo od dr. Franceta Kidriča

Ljubljana, 14. aprila.

Včeraj popoldne je bil na mestnem pokopališču pogreb univ. prof. dr. Franceta Kidriča, prvega predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Od velikega pokojnika so se poleg njegovega sina Borisa in snaha Zdenke poslovili naši znanstveni, politični in kulturni delavci, predstavniki zvezne vlade, bratskih republik, člani Slovenske in predstavniki ostalih akademij, univerzitetni profesorji, pokojnikovi učenci in prebivalstvo Ljubljane. Delegacija iz Ro-

Ob 5. uri popoldne so se začele žalne svečanosti na Zalah. Od pokojnika so se poslovili podpredsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Božidar Lavrič, predsednik IO OF Slovenije, akademik Josip Vidmar, predsednik Srbske akademije znanosti in umetnosti dr. Anton Barac.

Studentski pevski zbor je zapel žalostinko, nato se je razvil sprevod do družinskega groba na mestnem pokopališču. Kredo so nosili pokojnikovi učenci ob

obzoru. Težka doba okupacije in večletno pregnanstvo iz domovine, ki ga je preživel od 1942 do 1945 v zaporih in v internaciji, ga je utrudilo in odmaknilo od dela, tako mu celotnega načrta o Prešernu žal ni bilo dano več uresničiti.

In vse to je le del, čeprav najvažnejši del njegovega znanstvenega izročila. Kdo bi mogel v teh skopih spominskih besedah opisati in prikazati, kaj vse je pokojnik prispeval k razjasnitvi in zgodovinski opredelitvi starejših obdobj našega slovstva, kako globoko je prodiral do temeljev slovenskega protestantizma in prerodnega gibanja, dveh najznačilnejših poglavij njegovega historičnega razpravljanja, koliko novih do-gnanj, skritih v nešteti člankih, je prispeval za našo splošno kulturno zgodovino, kako je z novim gradivom in z novimi vidiki obdelal v zaključnih študijah Trubarja, Dalmatina, Bohoriča, Polihina, Linhartarja, Zoisa, Japlja, Vodnika, Kopitarja, Primca, Čopa, Korytkarja in še dolgo vrsto manjših in najmanjših. To je bogata žetev pokojnikovega življenja, dragocena obožatev vse naše zgodovinske znanosti, izročilo, ki je že postalo sestavni del slovenske kulture.

Znanstveno delo profesorja Kidriča je vzkliklo iz živih sokov slovenske narodne zavesti, iz njih je pogladilo in se razraslo. Zato ni bil pokojnik nikoli gluha za vprašanja, ki do dna posegajo v območje narodovega življenja in njegove usode. Že leta 1906, ko je stopil v javnost s svojimi prvimi spisi, se je jasno zavedal svoje poti: postati raziskovalec slovenske literarne preteklosti in se ves posvetiti svojem poklicu ne glede na kakršne koli ovire. In s te poti ni krenil vse svoje življenje. Prav ta prikljenost na bistvene prvine narodne celote se svetlo odraža iz njegovega pisanja že ob njegovem nastopu kakor v vseh kasnejših razdobjih do zadnjih let, pa čeprav je bilo navidezno večkrat karseda stvarno, neveljavno in nepatetično. Profesor Kidrič je bil znanstvenik, ki se dobro zaveda, da je literatura temeljni sestavni del narodove kulture, njene tvornosti in življenjske sposobnosti, pa naj se kaže v davni in v neobgledni, še jecljajočih poskusih ali pa v velikih umetniških izpovedih dograjenih osebnosti.

Ta stik z narodovo celoto pa je uravnaval tudi pokojnikove organizacijske osnove in načrte. Od leta 1917, ko je nastopil kot soustanovitelj »Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino«, pa do svoje smrti je skozi trideset let neposredno sodeloval pri vseh naših znanstvenih institucijah, ki so dograjevale slovensko kulturo. Kakor se je v stari Jugoslaviji uprl zavratni okrnitvi slovenske univerze, tako se je takrat z vsem ognjem svojega temperamenta potegoval tudi za to, da dobimo Slovenci čimprej svoj najvišji znanstveni zavod, Akademijo znanosti in umetnosti. V dobi okupacije je dokazal, da se ne boji ne trpljenja ne ječe, kadar se je treba boriti za svobodo in človeško pravico. Tako sta se v njegovi osebnosti skladno dopolnjevala literarni zgodovinar, čigar po-

Maršal Tito odhaja v spremstvu tovarišev Edvarda Kardelja in Mihe Marinka iz poslopja Akademije, kjer je položil venec ob krsto dr. Franceta Kidriča

gaške Slatine je prinesla na pogreb zemljo, kjer je pokojnik snoval svoja najboljša dela, in češnjevo cvetje.

Ves včerajšnji dopoldan so se v avli Akademije zbirali Kidričevi učenci, sodelavci in prijatelji, da mu izkažejo zadnjo čast. V prvih popoldanskih urah je v spremstvu tovarišev Edvarda Kardelja, Aleksandra Rankoviča, Rodoljuba Čolakoviča, Mihe Marinka, Borisa Kraigherja in generalmajorja Gl. Magdiča na pokojnikovo krsto položil svoj venec maršal Tito, častni član Slovenske akademije. V imenu vlade LR Slovenije sta položila venec tov. Miha Marinko in tov. Marijan Breclj. Venec zveznega ministra za znanost in kulturo Rodoljuba Čolakoviča je položil dr. Jože Potrč. Venec prosvetnega ministarstva vlade LR Slovenije pa je položil minister Ivan Regent.

V imenu Slovenske akademije se je poslovil podpredsednik DR. BOŽIDAR LAVRIČ

Predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti, profesorja dr. Kidriča, ni več med nami. Nismo mu še dobro stisnili roke ob njegovem sedemdesetletnem življenjskem jubileju, ki ga je praznoval pred komaj dvajsetimi dnevi sredi nas zdrav in poln sil, ko presenečen stojimo ob njegovi krsti, da se z grenkobo v srcu poslovimo od njegovih telesnih ostankov. V tem žalostnem trenutku se zavedamo, da nismo izgubili z njegovo smrtjo le temeljitega znanstvenika in prodornega kulturnega delavca, temveč tudi pomembno, dragoceno osebnost. Plemenita dolžnost in pravičnost terjata od nas, da se z globokim spoštovanjem poklonimo spominu velikega pokojnika.

Znanstveno delo profesorja Kidriča pomeni najvidnejšo afirmacijo naše tvorne zavesti na področju slovenske slovstvene zgodovine starejših obdobj, njen najvišji vzpon. Ogromen življenjski opus, ki ga je ustvaril v petinštridesetih letih svojega znanstvenega udejstvovanja, obsega dvanajst knjig ter nad 350 razprav, študij, člankov in ocen. Ta orjaški tvorini razmah pa ne preseneča zgolj z obsežnostjo zamisli, pač pa še bolj s tehnostjo izsledkov, z doganostjo razlag slovenskih procesov ter z bogastvom novih osvetljav našega literarno-kulturnega razvoja od prvih jezikovnih spomenikov do Prešernove pesmi. Kidrič je pretrgal s tradicijo, ki je tolmačila slovstveno dogajanje ločeno od časovnih idej in gesel ter družbenih problemov in se ukvarjala le s filološko-zgodovinsko razlago dogodkov in pesniških del. Kakor je bil natančen pri pretresanju dokumentarnega gradiva ter bibliografskih podatkov, tako se je zavedal, da mora iti z vso neuklonljivo doslednostjo še dalje in ugotoviti tudi temeljna vodilna ideja, ki narodovo duhovno življenje gibljejo, uravnavajo in oblikujejo. Zato se je v svojem osrednjem sintetičnem orisu naše preteklosti, v obsežni »Zgodovini slovenskega slovstva«, prvi med nami dokopal do vprašanj, ki razkrivajo miselno narodnostno-politično, socialno in ekonomsko problematiko dob, da je mogel doznati vzroke, ki so iz stoletja v stoletje vplivali na razmah in upade naše literarne dejavnosti. Šele na podlagi nje-

govih dognanj, podprtih z dejstvi, je zrasla pred nami jasna podoba slovenskega pismenstva, reformacije, protireformacije, preroda in zgodnje romantike. Tudi Prešernov lik in njegova doba sta vzniknili iz teh virov. V nasprotju z nekritičnim prevzemanjem sporočil in sodb o našem pesniku-geniju, kakor se je uveljavljalo v literarni zgodovini do njegovega nastopa, je v dobrih petindvajsetih letih docela preusmeril težnje raziskovanja ter postavil prešernoslovje na nove, trdne temelje. V dolgi vrsti raz-

Žalni sprevod na mestnem pokopališču

prav je do neverjetnih potankosti kritično pregledal skoraj vse gradivo, kar se ga je dotle nabralo, ga očistil navlak in krivih tolmačenj, ovrednotil in dopolnil. Hkrati s tem delom pa je snoval veliko, v širino zajeto monografijo o pevcu »Sonetnega venca«, da bi ga pokazal v njegovi nepotvorjeni človeški podobi, a ga domel tudi iz časa, v katerem je rasel in ustvarjal. To je bila velika, močna zamisel. Prva knjiga o Prešernu je izšla leta 1938, prav ob moltnem svitu druge svetovne vojne, ki se je žaril na

gled je uprt v preteklost, in človek, ki stoji sredi življenja ter razume svoj čas in njegove težnje.

Ko se poslavljamo od svojega predsednika in dragega tovariša, čutimo, da nas zapušča prijatelj, ki smo ga spoštovali in ljubili. Njegovo telo je strla smrt, toda njegova misel in duh bosta živela z nami in v naših potomcih. Njegovo ime je z neuničljivimi črkami zapisano v knjigi duhovnih vrednot, ki se imenuje slovenska kultura.

(Nadaljevanje na 2. strani.)

